

Afganistan Eksiden Yapılanacak

Bu satırları okuduğunuz saatlerde Afganistan'ın yeniden yapılanmasına katkı sağlamayı amaçlayan 60 ülke ve 22 uluslararası kuruluşun katıldığı "Tokyo Toplantısı" sonuçlanmış olacak. Zengin ülkelerin "pamuk ellerini cebe" soktukları toplantıda, ilk aşamada 2 milyar dolar sağlandığı bildiriliyor.

Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi **Aydemir Erman**, "Afganistan'ın yeniden yapılanması A'dan Z'ye kadar sıfırdan değil, eksiden başlamak durumunda" diyor.

Dünya Bankası Başkanı **James Wolfensohn** gereksinimi şöyle rakamlandırdı: "On yıllık bir planlama için 15-20 milyar dolar gerek. Birinci yıl için 1 milyar dolar bulmak, ileride bulunacak 10 milyar dolardan daha önemli. Ne yapıp yapıp ilk iki buçuk yıl için 5 milyar dolar sağlanmalı." Büyükelçi Erman'ın "yapılanmanın eksiden başlaması" yargısını Wolfensohn şu sözle doğruluyor: "Ayda ortalama 200-300 kişi mayından ölüyor. En az 500-700 milyon dolar harcanıp öncelikle bu mayınlar temizlenmeli ki halk tarlalarına gidebilsin, karayolu ya da öteki yapıların inşasına başlanabilsin."

Afganistan'ın yeniden yapılanmasını, altı aylık geçici yönetimin çalışmaları, ABD'nin askeri, siyasal ve ekonomik varlığını sürdürmesi ve Tokyo toplantısındaki zengin ülkelerin "yardım taahhütleri" belirleyecek. Ev

sahibi Japon Başbakanı **Junichiro Koizumi**, "2. Dünya Savaşı'nın sonuçlarından uluslararası çabalar sonucunda nasıl bugünkü Japonya yaratıldıysa, 22 yıllık savaşın yıkıntılarından da Afganistan'ı yaratmalıyız" diyor. Japonya, ilk aşamada 500 milyon dolar bağış yapacağını açıkladı.

Devlet Bakanı **Safter Gaydalı** ile Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi **Ali Tuygan**'ın temsil ettiği toplantıda, ekonomik bunalımdan ötürü Türkiye'nin bir taahhütte bulunması beklenmiyordu.

Buna karşılık Türkiye, deneyimli inşaat müteahhitleri ile Afganistan'da taşeronluk yapabilecek, Afgan silahlı kuvvetleri ile emniyet güçlerini eğitebilecek, GAP deneyiminden yararlanarak kırsal kesimde orta ölçekli işletmeleri yapılandırabilecekti.

Geçen hafta Prof. **Ihsan Doğramacı** Afganistan'da Sağlık, Yüksek Eğitim, Kültür bakanları ile görüştü. Kurucusu olduğu Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı Hastanesi ile Türkiye'nin yıllarca önce orada yaptığı Atatürk Hastanesi yetkilileriyle eğitim, doktor, araç ve ilaç işbirliğini başlattı. Türk profesörlerinin Kabil Üniversitesi'nde ders vermeleri, genç bilim adamlarının Türkiye'de eğitim görmeleri, Taleban'ın zarar verdiği müzelerin onanımı, **Mevlana**'nın doğduğu Belh kenti ile Konya arasında bir kardeş kent ilişkisi kurulması konusunda adımlar attı.

'Örümcek' Cyrus Vance Öldü

"Örümcek" **Cyrus Vance**'i Ankara-Lefkoşa-Atina arasında "ağırını" Kasım 1967'de örerken o zaman Dışişleri Bakanlığı'na da giriş veren Başbakanlık merdivenlerinde tanımiştık. Geçen hafta 84 yaşında zatürreeden ölen eski ABD Dışişleri Bakanı Vance, avukat olarak girdiği davalarda olayı "bir örümcek ağı gibi işlediği" için arkadaşlarınınca "örümcek" diye tanımlanırdı.

Başkan **Jimmy Carter**'in 1977'de Dışişleri Bakanlığı'na getirdiği Vance, 1980'de "ilke" uğrunda istifa etmesini bilen ender ABD siyasa adamlarındandı. Başkan'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı **Zbigniew Brezezinski**, İran devriminde tutuklanan 52 Amerikalı diplomat ve askeri kurtarmak için "Kartal Pençesi" adı ile Tahran'a bir baskın düzenlenmesi önerisini "aptalca" bularak istifa etmişti. Gönderilen sekiz helikopterden üçü daha başlangıçta parçalanınca harekât yarım kalmış, geri dönenlerden biri de bir yük uçağına çarparak birlikte yanmış ve sekiz asker ölmüştü. Ankara'nın Tahran'daki aracılığı sonucu tutuklular 444 gün sonra serbest bırakılmıştı. Vance, 1979 Mısır-İsrail Camp David görüşmelerinin başansında büyük rol oynamıştı.

Vance, çeşitli aralıklarla devlet hizmeti için görev yaptı. Türkiye ile ilgili olanı Kasım 1967 Kıbrıs bunalımındaki "arabuluculuk" görevidir. Anımsanacağı üzere, 21 Nisan'da Yunanistan'da askeri darbe olmuş, ardından da "junta" gizlice adaya

asker ve silah çıkarmaya başlamıştı. Türk jetleri Başpiskopos **Makarios**'un sarayı üzerinde uçmuş, donanma denize açılmıştı. İki NATO müttefikleri arasında savaş çıkma kaygısı üzerine Vance bölgeye gelmişti. Dışişleri Bakanı **Ihsan Sabri Çağlayangil** ile görüşen, takma adına uygun olarak üç başkent arasında ağırlığı ören Vance, Türkiye'nin istemi doğrultusunda Yunan askerleri ile silahlarını adadan çıkartarak savaşı önlemişti.

Balkanlar'da Avrupa'nın beceriksizliği üzerine devreye giren ABD, Vance'i bölgeye göndermiş, ayrıca Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki Nahçıvan-Karabağ, Güney Afrika'daki anlaşmazlıklarda da görevlendirilmişti.

Balkanlar'da aracılık yaparken, New York Metropolitan Sanat Müzesi (MET) Başkanı Emekli Büyükelçi **William Leir**'un ricası üzerine "Karun Hazinesi" konusunda Ankara'yı iknaya gelmişti. Geliş gerekçesi Türk hükümeti ile Balkan sorunu konusunda danışmalarda bulunmak olarak açıklanmıştı.

MET, mahkemenin ara kararı ile davayı yitireceğini anlayınca konuyu pazarlığa dökmüş, dönemin Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürü'ne "hunilerle para akıtma" vadinde bulunmuştu. Bu paralar karşılığında hazinenin bir bölümü müzede kalacaktı. Vance'in pazarlık amacıyla Ankara'ya geleceği Cumhuriyet'te açıklanınca, dönemin Kültür Bakanı randevusunu iptal ederek Ankara dışına çıkmak zorunda kalmıştı.

Cyrus Vance

Bakanlık mı Sıkıyönetim Komutanlığı mı?

Sanat ürünleri oldum olası sanat pazarı için yapılır. Birinci planda varlıklı kişiler, bu ürünleri sahiplenir. İkinci planda özel kurumlar bu ürünlerin alıcılarıdır. Üçüncü grup müşteriler müzelerdir. Bugün ABD'de yaklaşık 6 bin özel müze var. Bunlar, özel kişi ya da kuruluşların koleksiyonlarını müzeye dönüştürmeleri ile oluşmuştur. Son yıllarda Türkiye'deki zenginlerimiz, kuruluşlarımız da bu yolda önemli adımlar atmaya başladılar. **Koç**'ların müzeleri, Sabancı Müzesi ve çeşitli bankaların kamuya açık sergileri bu anlamda önemli gelişmelerdir.

Erol Aksoy'un beğenisiyle oluşan İktisat Bankası koleksiyonu, banka batınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na (BDDK) geçti. 322 yapıt arasında müzelere girmesinde yarar görülen resimler de vardı. Kurul, bunların satışından beklediği 15 milyon dolar alacaklılara dağıtacak. Kurul, geçen haziran ayında "en yüksek getiri" için, olağan yol olan "açık arttırma" yöntemini seçti. Görev, devlet açık arttırmalarından komisyon almayan Antik AŞ'ye verildi. Olayı Mısır'daki sağır sultan bile duydu. Hemen hemen her hafta basına **Osman Hamdi**'nin ünlü "Kaplumbağa Terbiyecisi" tablosu ya da öteki yapıtlar ile ilgili bir haber yansıdı. Kültür Bakanlığı'ndan "çıt" çıkmadı. Mimar Sinan Üniversitesi koleksiyonu inceledi, 17'sinin kamu müzelerine alınması gerektiğini, öteki yapıtlardan birkaçının da sahte olduğunu rapora bağladı. Bakanlıkta yine "çıt" yoktu.

Müzayede kuruluşunun bir rakibi kampanya başlatınca olay değişti. Devlet resim ve heykel müzelerinde yapıtları bulunmayan, ancak koleksiyonda

birkaç resmi yer alan sanatçılar da karıştı. Böylece yapıtları devlet müzelerine girmiş, piyasaları yükselmiş olacaktı. Müzayede evi bir sergi düzenleyip tanıtım kokteyli de verdi. Yine "çıt" yoktu! Müzayede evi katalog bastırıp Kültür Bakanlığı'na da gönderdi.

Bu arada Kültür Bakanlığı'nın denetimindeki 107 tablonun kayboluşu basında gündeme geldi. Bakan **İstemihan Talay** uyandı. Açık arttırmayı durdurmak için kurula, uzmanların önerdiği 17 yapıta değil, tümüne el koydu. Talay, "müzayede şirketini koleksiyonu ucuza kapatmakla" suçladı. Bir açık arttırmada hedefin yukarıya değil de aşağıya çekilmesi dünyanın neresinde görülmüştür? Özel ekonomi ve hukuk kurallarının geçerli olduğu bir ülkede sıkıyönetim komutanı tutumunun dayandığı yasal yetkiyi merak ediyoruz? Türkiye'de ve uluslararası geleneğe göre kültür bakanlıklarına, kamu kurumlarına müzayedeyi durdurmak değil, "rüçhan (üstünlük) hakkı" tanınmıştır. Bakanlığın "öncelik" değil "üstünlük" hakkı vardır. Kasımda New York'ta Sotheby's müzayedesinde Anadolu kökenli yapıtlar satışa çıktı. Bakanlık, müzayedenin durdurulmasını istedi. Durdurabildi mi? Bakanlık ya olayın başlangıcında devreye girecek BDDK ile anlaşacak ya da uzmanlarca önerilen 17 tabloyu alacaktı.

İnsan şu soruyu sormadan edemiyor? Sayın Talay'ın hazirandan beri yedi ay akli neredeydi? Neden önerilen 17 tablo yerine aralarında sahteleri de aldı? Devlet müzesinde sahte Picasso'ları törenle sergileyerek skandal yaratan, kültür birikiminden yoksun olduğu anlaşılan böyle bir bakan-dan başka ne beklenir?